

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پژوهشی بر ادبیات معلوم و محلی استان گهکیلویه و بویر احمد

از صفویه تاجمال

(جلد یک و دو)

تألیف: دکتر سید قادر لاهوتی

استادیار و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد کچساران

سرشناسه	: لاهوتی، سیدقادر، ۱۳۳۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: پژوهشی بر ادبیات منظوم و محلی استان کهگیلویه و بویراحمد از صفویه تا حال/ تالیف سیدقادر لاهوتی.
مشخصات نشر	: تبریز: انتشارات آلتین، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۲ ج. در یک مجلد (۴۶۰ ص.).
شابک	: ۴۵۰۰۰ ریال ۵۱-۵۰۲-۸۹۰۲-۶۰۰-۹۷۸ :
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: چاپ قبلی : علمی فرهنگی معصومی، ۱۳۹۵.
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: شعر فارسی -- ایران -- کهگیلویه و بویراحمد -- تاریخ و نقد
موضوع	: Persian poetry -- Iran -- Kohgiluyeh va Boyr Ahmad -- History and criticism
موضوع	: شعر فارسی -- ایران -- کهگیلویه و بویراحمد -- مجموعه‌ها
موضوع	: Persian poetry -- Iran -- Kohgiluyeh va Boyr Ahmad -- Collections
موضوع	: شاعران ایرانی -- کهگیلویه و بویراحمد -- سرگذشتنامه
موضوع	: Poets, Iranian -- Kohgiluyeh va Boyr Ahmad -- Biography
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۷ / ۲۴۰۷ / PIRA۶۷۰
رده بندی دیویی	: ۶۳/۱۸۸
شماره کتابشناسی علم	: ۵۵۰۹۳۷۴

نام کتاب: پژوهشی بر ادبیات منظوم و محلی استان کهگیلویه و بویراحمد

از صفویه تا حال (جلد یک و دو)

تألیف: سید قادر لاهوتی

ناشر: انتشارات آلتین

لیتوگرافی: افرنگ

ویراستار: سید هدایت الله تقوی نژاد

قطع ، تعداد صفحه: وزیری ، ۴۶۰

تیراژ ، نوبت چاپ: ۱۰۰۰ جلد ، اول

چاپ و صحافی: امین / سال ۱۳۹۷

قیمت: ۴۵۰۰۰ تومان

شابک: ۵ - ۵۱ - ۵۰۲ - ۸۹۰۲ - ۶۰۰ - ۹۷۸

Www.Altin-E.ir

Email:yosefr40@yahoo.com

پخش مستقیم: تبریز خیابان امام (ره) بازار بزرگ تربیت طبقة پایین پلاک ۳۱ انتشارات آلتین

تلفن: ۰۹۱۴۴۱۲۷۴۹۹ ، ۰۴۱۳۵۵۳۱۹۶۷ ، ۰۹۱۴۱۰۲۵۲۸۸

بر موجب مصوب ۱۱/۱۰/۱۳۹۸ هیات ۵ جلد از مؤلفان کبیری حقوق این اثر برای مؤلف انتشارات آلتین محفوظ است.

فهرست مطالب:

۱	مقدمه:
۷	آوانگاری الفبای لاتین
۹	بخش اول:
	اوضاع سیاسی، اجتماعی و ادبی دوره ی صفویه درآمدی بر تاریخ و ادبیات دوره ی
۹	صفویه
۱۴	ظهور قلندر در کهگیلویه و سرانجام کار او
۱۶	کهگیلویه و هجوم افغان ها
۱۷	اجمالی از تأثیرات مثبت صفویه در تاریخ ایران و به تبع استان کهگیلویه و بویر احمد
۱۸	نفوذ مذهب در ادبیات دوران صفوی
۲۱	ادبیات و حکومت صفوی
۲۴	بخش دوم:
۲۵	شاعران کهگیلویه در عصر صفوی

۲۷	زندگی نامه ی شاعران یاد شده
۲۷	۱- سید محمد بن شاه حسن رضا توفیقی
۲۷	۱- مولانا علی نقی بهبهانی
۲۸	۲- مولانا محمد مقیم بهبهانی
۲۸	۳- میرزا قانع
۲۹	۴- اخوند صدرای گازر
۲۹	۵- اخوند ملا سینی
۳۰	۶- اخوند ملا محمد زما
۳۰	۷- رضا قلی بیگ
۳۱	۸- حاجی لطف علی بیگ
۳۲	۱۰- علی رضا بیگ
۳۳	۱۱- میرزا حبیب الله
۳۴	۱۲- اخوند مولانا محمد زکی
۳۵	۱۳- ملا جهانگیر
۳۶	۱۴- حکیم محمدخان عرفان
۳۶	۱۵- مولانا علیجان دهدشتی
۳۷	۱۶- ملا احمد جنوبی
۳۷	۱۷- غلام رضا کوه گیلویی
۳۸	۱۸- نجات (میر نجات) کوه گیلویی

بخش سوم :	۳۹
اوضاع سیاسی ، اجتماعی و ادبی افشاریه و زندیه	۳۹
اوضاع سیاسی و اجتماعی افشاریه	۴۲
اوضاع سیاسی اقتصادی افشاریه	۴۳
اوضاع ادبی و هنری افشاریه	۴۴
اوضاع سیاسی اجتماع زندیه	۴۵
وضع ادبی دوره ی افشاریه و زندیه	۴۶
اوضاع ادبی ایران در دوره افشاریه و زندیه	۴۷
شاعران و نویسندگان معروف افشاریه و زندیه	۴۸
۱- میرزا مهدی خان استرآبادی (حدود ۱۲۰۳ ه.ق.)	۴۸
۱- محمد کاظم وزیر مروی (قرن ۱۲ ه.ق.)	۴۸
۲- میرزا محمد صادق نامی (م ۱۲۰۴ ه.ق.)	۴۸
۳- لطف علی بیگ اندر بیگ دلی	۴۸
۴- مشتاق اصفهانی (م ۱۱۷۱ ه.ق.)	۴۹
۵- صباحی بیگ دلی (۱۲۰۶ یا ۱۲۰۷ ه.ق.)	۴۹
۶- عاشق اصفهانی (۱۱۸۱ ه.ق.)	۴۹
۸- هاتف (۱۱۹۸ ه.ق.)	۴۹
۹- شهاب ترشیزی (م ۱۲۱۶ ه.ق.)	۴۹
اشعار چند تن از شاعران دوره ی افشاریه و زندیه	۵۲

۵۳	۱- الفت دهدشتی
۵۴	۲- محمد خان دهدشتی متخلص به مشرب
۵۶	۳- محمد دهدشتی
۵۶	۴- طالع دهدشتی
۶۳	بخش چهارم:
۶۳	اوضاع سیاسی، اجتماعی و ادبی قاجاریه
۶۴	تاریخ مختصر قاجاریه
۶۶	اوضاع اجتماعی ایران در دوره قاجار
۶۷	وضع ادبی ایران در دوره قاجار
۷۰	شعر فارسی در دوره قاجار
۷۱	۱- خداکرم خان بویراحمدی
۷۵	۲- قدسی دهدشتی
۷۶	تضمین اشعار هاتف اصفهانی از قدسی دهدشتی:
۷۷	تضمین اشعار مغربی از قدسی:
۷۸	۳- ملا محمد ظاهر محزون
۸۶	۴- میرزا ابراهیم ملتجی بویراحمدی
۸۸	اصطلاحات عرفانی:
۹۷	۵- میرزا مآذون شیخ هابیلی
۱۰۰	چگونگی تغییر تخلص از محزون به مآذون

۱۰۰.....	مأذون در بارگاه معتمد الدوله
۱۰۱.....	نمونه‌هایی از اشعار مأذون
۱۰۵.....	خدائیه
۱۱۱.....	نیما مآبی (هنجار شکنی)
۱۱۴.....	نثار جامه زرگی
۱۴۲.....	بخش پنجم:
۱۴۲.....	شرح احوال و آثار میرزا شوقی
۱۴۳.....	شرح احوال و آثار میرزا شوقی
۱۴۷.....	قالب‌بندها و محتوای اشعار شوقی
۱۵۰.....	شوقی و سنت شکنی
۱۵۳.....	قالب شعری شوقی
۱۵۳.....	مثنوی های شوقی
۱۵۶.....	قطعات و هجویات شوقی:
۱۵۶.....	مراثی و نوحه‌ها:
۱۵۸.....	اشعار محلی شوقی:
۱۵۹.....	محلی گویی شوقی:
۱۶۰.....	معراج‌نامه‌ی شوقی:
۱۶۸.....	شه با وفا ابوالفضل
۱۷۰.....	قطعه‌ی آب انبار (۱)

۱۷۰	قطعه‌ی آب انبار (۲)
۱۷۱	قطعه‌ی سیب و سهیل
۱۷۱	قطعه‌ی بیداد فلک
۱۷۲	قطعه‌ی شوقی و الطاف سادات!
۱۷۳	اشعار «ه‌قی به گویش لری دهدشتی
۱۷۳	یر بار لری
۱۷۵	غزل شوقی به گویش بهبهانی
۱۷۵	حاشا
۱۸۳	بخش ششم:
۱۸۳	اوضاع سیاسی، اجتماعی و ادبی دوره معاصر
۱۸۶	علل درگیری سران منطقه با حکومت پهلوی
۱۹۰	ادبیات استان کهگیلویه و بویراحمد در عصر پهلوی
۱۹۱	شعر سیاسی در دوره‌ی رضاشاه
۲۰۱	قاید علفی تاویسی
۲۲۵	بخش هفتم:
۲۲۵	گذری بر ادبیات شفاهی استان کهگیلویه و بویراحمد
۲۲۶	اوضاع سیاسی، اجتماعی و ادبی دوره‌ی معاصر
۲۲۶	گذری بر شعر و ادبیات شفاهی استان کهگیلویه و بویراحمد

۲۲۷	شعر و ادبیات شفاهی استان کهگیلویه و بویراحمد
۲۳۱	تقسیم بندی ادبیات شفاهی استان کهگیلویه و بویراحمد:
۲۳۱	الف : حماسی
۲۳۱	افسانه‌های محلی
۲۳۳	نل زالی
۲۳۴	چشمی «سوی» سی سخت
۲۳۴	مُله یا گردنه‌ی برن
۲۳۵	برد شاه یا سنگ ساه
۲۳۵	تنگ کیخسرو کیانی
۲۳۶	بخش هشتم : ادبیات غنایی
۲۳۷	ب (غنایی
۲۳۷	دی بلال یا عاشقانه‌ها
۲۳۸	سیرو (سرود)؛ soru
۲۳۹	سیرو در استان کهگیلویه و بویراحمد
۲۴۰	سیرو در منطقه‌ی دشمن زیاری
۲۴۲	سیرو در منطقه‌ی چرام
۲۴۴	شروه = شربه <i>šarve</i>
۲۳۸	مأخذ :
۲۴۰	مقالات و مجلات

وب سایت های اینترنتی ۲۴۱

روابط عمومی ادارات فرهنگ و ارشاد اسلامی استان کهگیلویه و بویر احمد ۲۴۱

www.ketab.ir

مقدمه:

کشور پهناور و مام عزیز ایران به لحاظ جمعیت، خاک و نژاد چند گانه و گونه است. اقوام گوناگون با ویژگی های فرهنگی، مذهبی و آیینی مختلف در مناطق گسترده، در مجموع واحد سیاسی - فرهنگی پر شاخ و برگ را به نام ایران تشکیل می دهد. طبیعت است باری شناخت چنین سرزمینی بدون بررسی فرهنگ و ادبیات مناطق تشکیل دهنده آن کامل نخواهد بود. چون هر منطقه ای اگر چه در روند کلی از نظر زبان و ادبیات و بقیه مظاهر فرهنگی با فرهنگ عمومی و ادبیات وراثت مشترک است، اما هر منطقه و محدوده جغرافیایی ویژگی خود را دارد، که گاه بر فرهنگ عمومی کشور تأثیر می گذارد و گاه از آن متأثر است. بنابراین رابطه تعاملی میان ادبیات ملی و ادبیات محلی و مناطق متشکله آن وجود دارد و درک درست هر کدام بدون دیگری امکان پذیر نیست. از

این رو برای تکمیل فرهنگ و ادبیات ایرانی توجه به ادبیات و فرهنگ مناطق مختلف کشور ضرورتی اجتناب ناپذیر است. به همین جهت بررسی و تحقیق تک نگاری های محلی در همه ابعاد از سیاست گرفته تا جامعه شناسی، تاریخ، آداب، اقتصاد، زبان، ادبیات و غیره حائز اهمیت است.

سرزمین کهگیلویه و بویراحمد هر چند عضو کوچکی از پیکره‌ی مام دیرینه سال مرزین بهنادر ماست اما گذشته ای پر ماجرا، تاریخی و پر حادثه دارد و مردی رنج دیده و محنت کشیده و آرزوهایی برآورده نشده و استعدادهای ناشکفته و دنی به خون خفته دارد.

بررسی وضعیت ادبیات استان علاوه بر این که کوششی است برای شناساندن ادبیات یک منطقه گامی است در جهت تکمیل تاریخ اجتماعی و تحولات سیاسی و ادبیات فولکلوریک و مبارزات و مقاومت ها و به تبع جلوه هایی از پسند ها و ناپسند ها و خواست ها و اعتقادات مردم این خطه از کشور است. اما ناحیه‌ی مورد بحث و ایلات و طوایف آن بر خلاف پیشینه‌ی درخشان در ابعاد گوناگون از جمله تاریخ نگاری و ادبیات منظوم واقع شده است. چرا که بیشتر حوادث آن و دل برآمده ها، سرودها، احساسات و هنرهای آن در جلوه های مختلف در تاریخ و در تذکره و منابع موجود ثبت نشده است.

این مظلومیت مردم کهگیلویه و بویراحمد در تاریخ نویسی به ویژه در تاریخ دوره‌ی پهلوی نیز به چشم می‌خورد. در چند دهه‌ی اخیر تعدادی از پژوهشگران از منظر باستان شناسی، جمعیت شناسی و مردم شناسی، مطالعاتی به نسبت خوب در مورد استان و ایلات آن انجام داده‌اند.

پژوهشی که هم اکنون در دست است بررسی وضعیت شعر و شاعری و جایگاه ادبیات، نظم و محلی در استان کهگیلویه و بویراحمد (از عصر صفوی تا کنون) که در نوع خود کاری نو و مسبوق به سابقه نیست تحت راهنمایی استاد گرانقدر، سرسید جعفر حمیدی و مشاوره‌ی استاد ارجمند و گرانمایه دکتر سید احمد کازرونی مدت دو سال است که با استعانت از خدا و ارشادات این بزرگواران به طالع و گردآوری اطلاعات لازم مشغولم. در این وجیزه سعی شد تا آن - که مقدور است - کاستی‌های دیگر نوشته‌های مشابه را نداشته باشد و مزایا و ویژگی‌های زیر در آن لحاظ شود:

- ۱- کوشش شد که متد روش تحقیق علمی مورد توجه قرار گیرد و و از بیان مطالب حاشیه‌ای و خارج از موضوع خودداری شود.
- ۲- تلاش گردید مطالب کتاب، ضمن قرار گرفتن در چهارچوبه‌ی مورد نظر، در محدوده‌ی موضوع خود از پیوستگی برخوردار باشند.

۳- در این پژوهش ادبیات منطقه با تکیه بر ادبیات ملی و محلی نوشته شده و از این زاویه رابطه علت و معلولی میان تحولات سبکی منطقه و تحولات سبکی کشور نشان داده می‌شود و در بسیاری از موارد روشن می‌شود که بسیاری از نوشته های ادبی منطقه متأثر از ادبیات ملی است. بنابراین نهم درست بسیاری از مسائل ادبی منطقه بدون آگاهی از ادبیات کشور میسر نمی‌شود.

۴- علاوه بر کتب موجود در زمینه‌ی تاریخ و ادبیات منطقه از ادارات ارشاد شهرستان های استان مدد جست و اشعار برخی نوپردازان و شاعران جوان را از این طریق بدست آورده و بعد از غث و سمین آن هایی که برای کار لازم داشته ، گزینه شده است .

۴- تلاش گردید به کارگیری و ضبط شعار بدست آمده و حصول از چند منبع ، درست ترین صورت مکمل و انتخاب و در ثبت اشعار سینه به سینه ناهمواری ها هموار و تلفظ درست یادداشت گردد و رعایت امانت شود و از هر جا و هر کس مطلب شنیده و خواننده شده دقیق و به نام ارجاع و آدرس داده شده است .

بعد از بحث و بررسی های فراوان در حوزه‌ی مورد نظر این نتیجه به دست آمد . استان از وجود ظریف طبعان سرشاری برخوردار بوده و هست . بسیاری از شاعران و موزون نگاران آن در گذشته به علل گوناگون که تحلیل آن به مثنوی ها می‌انجامد ، نامشان ثبت نشده و برخی از

شاعران و هنرمندان به جهت این که استان در طول تاریخ بین استان های فارس و خوزستان از نظر تقسیمات کشوری مثل کشمیر بین هند و پاکستان در نوسان بوده به نام جاهای دیگر رقم خورده است. و عده ای هم از شاعران توانا با عنایت به بد مهری هایی که با ایشان شده و به عنوان اعتراض و قهر حاضر نیستند اشعارشان در جایی به چاپ برسد و یا در اختیار کسی قرار بگیرد لذا خود در کنج انزوا و آثارشان در پس تو و در سینه ای خودشان یا دوستانشان محفوظ است. اولین اثری که از شاعران کهگیلویه به صورت رسمی نامی برده تذکره ی نصر آبادی است که در آن از شانزده تن از مرزوان کهگیلویه نام برده است. نکته ی قابل توجه هم چنان که در بند سه صفحه ۴۵ ذکر شد تکیه ادبیات منطقه ای بر ادبیات ملی است و بین این دو رابطه ی عام و معلولی برقرار است یعنی شاعران محلی وقتی به زبان فارسی شعر می گفتند تابع سبک حاکم بر جامعه پیش می رفتند مثلاً اگر در سطح ملی سبک دوره ی بازگشت یا هندی حاکم بود شاعران منطقه ای هم همان شیوه را به کار می بردند. از دیگر موارد قابل ذکر این است که اغلب شاعران استان از نیم تا حال به استثنای شانزده شاعر بازمانده از دوره ی صفویه هم به زبان معیار شعر سروده اند و هم به گویش لری. جالب توجه است که موزون طبعان و شاعران چه در گذشته و حال، معمولاً اشعار انتقادی و طنز و هجویه های خود را تنها به گویش محلی سروده اند. در بخش ادبیات شفاهی هم این

نکته را نباید فراموش کرد که بعضی موتیف مثل (یاریار، دی بلال، شروه و ...) که زیر مجموعه‌ی ادبیات غنایی هست منحصر به استان است و در هیچ جای دیگر با این محتوا و قالب یافت نشد، حماسه در استان جایگاه ویژه‌ای دارد و شاهنامه مأمی برای عشایر و هر عشایری هر وقت انرژی کمی آورد با خواندن بندهایی از آن جان می‌گرفت و هم از آن درس غیرت می‌آموخت و هم شرف و عزت به دست می‌آورد. کتاب با یک مقدمه و نه بخش تنظیم شده است، جهت تسهیل در خواندن و تفهیم محتوا اشعار محلی، املاک لاتین و برگردان فارسی آورده شد و در پایان همه‌ی مآخذ مورد استفاده را با اساس حروف الفبا ذکر گردیده و لغات مشکل فارسی و گویش لری را به بیانی بهمانی معنی شده است. با وجود این که همه‌ی توان خود را به کار بردم، جزیه‌ی خود را خالی از خلل نمی‌دانم و چشم امید و مرحمت از خوانندگان، جمند انتظار دارم و امید می‌رود که در اصلاح و ارشاد لطفشان را از بنده و ضایع نفرمایند.

این همه گفتیم لیک اندر بسیج بی عنایات ما هیچیم هیچ
در پایان از عزیزان و نورچشمان جناب آقای هدایت الله نوی نژاد همکار و دانشجوی دوره‌ی دکتری ادبیات فارسی و مهندس احسان لاهوتی که مشفقانه همکاری و همراهی کردند سپاسگزارم. از زحمات خانواده و تحمل ناملایمات بنده صمیمانه تشکر می‌نمایم.